

نگاه‌اندیشمند

فریدریش آگوست فون هایک پیشوای نئولیبرالیست‌های قرن بیستم

همایون کاتوزیان
نویسنده و تاریخدان

تردید نمی‌توان داشت که هایک اقتصاددان برجسته‌ای بود که از فلسفه سیاسی هم سررشته داشت اگر چه در فلسفه علم لنگی می‌زد، ولی در مجموع متفکری چیره‌دست و جامع‌الاطراف بود. او که در دوره امپراطوری اتریش یک آلمانی اهل پراگ بود به دانشگاه وین رفت و شاگرد اقتصاددانان نامداری چون کارل منگر، فریدریش فن ویسر و لودویگ فن میز بود. این هر سه نفر در شکل‌گیری اندیشه‌های اقتصادی او مؤثر بودند ولی تأثیر فن میز در او عمیق‌تر و پایدارتر بود چنان‌که اگر او را مرشد هایک بخوانیم چندان مبالغه نکرده ایم.

یکی از بارزترین و زیان‌بخش‌ترین عقاید گروه میزز-هایک مخالفت سرسختانه و جزمی آنان با کاربرد اعداد و ارقام و آمار در علم اقتصاد بود که به بعضی اتریشی‌های دیگر از جمله فریتز ماخسوف و گوتفرد هابلر و چند اقتصاددان آمریکای شمالی مانند فرانک نایت و جیکوب واینر و - تا اندازه کمتری - چند اقتصاددان انگلیسی به‌ویژه لایونل رایبیز و ابا لرنر نیز سرایت کرد. چنان‌که به‌ویژه در دهه ۱۹۳۰ یک تیم نیرومند ضد اقتصاد کارکردی و تجربی و آمار و اندازه‌گیری در انگلیس و آمریکا تشکیل داده بودند؛ به‌خصوص که در دهه ۱۹۳۰ و ۱۹۴۰ هایک در مدرسه نامدار اقتصاد و علوم سیاسی لندن استاد بود.

ریشه اصلی جزمیت این جماعت که دست‌آرخاص‌ترین‌شان هایک از آب درآمد عشق مغرط و ایدئولوژیک به کاپیتالیسم خالص و بازار کاملاً آزاد یعنی سیستمی که پیش از آنها تامس کارلایل «آثاری به علاوه پلین» خوانده بود. هایک عقیده هموطنان اتریشی فیلسوفش به‌ویژه رودلف کارنپ، بزرگ‌مکتب فلسفی پوزیتیویسم منطقی را پذیرفته بود یعنی باور کرده بود که روش ادعایی آن مکتب تعریف درستی از روش اکتشاف در علوم طبیعی است و آن نیازمند به آزمایش‌های تجربی (empirical) در طبیعت و آزمایشگاه بود. چنین روشی برای هایک و شرکاء بسیار خطرناک می‌نمود چون معنایش آزمودن حقیقت تئوری‌های اقتصادی با رجوع به واقعیات عینی بود. و آنها خوب می‌دانستند که واقعیات دست‌کم خیلی از تئوری‌هایشان - مثلاً فرض بنیادین رقابت کامل در بازار - را تأیید نمی‌کنند یا این «پیش‌بینی» را که رقابت آزاد مانع از آن می‌شود که مؤسسات بزرگ اقتصادی و انحصارات پدید آیند رد می‌کنند. هایک این را «علم‌گرایی» یعنی «تقلید برده‌وار از علوم طبیعی» نامید و آن را به کلی رد کرد.

این یکی از دلایل عمده آنها برای وحشت از ارقام و آمار و تجربه عینی بود. هایک و شرکاء عقیده داشتند که تئوری‌های اقتصاد، منطقی و پیش از تجربه‌اند و به این دلیل درستی و نادرستی آنها را نمی‌توان با واقعیات عینی سنجید. میزز تا آنجا رفت که بنویسد که اگر ظاهراً تفاوتی بین تئوری و جهان واقع به نظر رسید ما باید تئوری‌هایمان را با دقت منطقی بیشتری بازبینی کنیم و اگر اشکالی در آنها نیافتیم درستی آنها را تأیید کنیم. باورکردنی نیست، چون به زبان ساده معنایش این است که اگر واقعیات با تئوری‌ها نخوانند این واقعیات‌اند که غلط‌اند!

دلیل دیگر عدد و آماره‌رسانی هایک و شرکاء ترس از این بود که وجود ارقام و آمار اقتصادی و اجتماعی دولت را به دخالت در امور اجتماعی و اقتصادی تشویق کند درحالی‌که کمال ایده‌آل آنها این بود که حتی همه مدارس و دانشگاه‌ها و بیمارستان‌ها در دست سرمایه‌های خصوصی باشند و دولت همانطور که کارلایل گفته بود فقط با سازمان دادن پلیس نظم را برقرار کند تا جان و مال شهروندان از تعرض در امان باشد. بعضی از آنان حتی سرشماری را خطرناک می‌دانستند.

هایک و شرکاء دست آخر عقیده داشتند - و این را میزز صریحاً گفته است - که عدالت اجتماعی رویایی ناممکن و دست‌نیافتنی است که جماعتی خیال‌پرور در سر می‌پروراند: سرمایه‌داری خالص در بازار کاملاً آزاد کمال مطلوب است و به هیچ‌وجه نمی‌توان آن را بهتر از آنکه هست کرد. دخالت دولت در جامعه - چنان‌که هایک در کتاب «جاده بندگی» (سرواز) سعی دارد

بازار گوجه‌فرنگی متعادل می‌شود

با توجه به گرم شدن هوا و افزایش عرضه پیش‌بینی می‌شود که بازار گوجه‌فرنگی طی ۱۰ روز آینده به تعادل برسد. اسداله کارگر، رئیس اتحادیه میوه و سبزی در گفت‌وگو با باشگاه خبرنگاران جوان، گفت: قیمت کنونی هر کیلو گوجه‌فرنگی یونه رس در ۲۵ هزار تومان و گوجه‌فرنگی گلخانه ۵۰ هزار تومان است که با احتساب حداکثر ۳۵ درصد سود باید در خرده‌فروشی‌ها عرضه شود. به گفته او، به‌رغم افزایش دمای هوا و شرایط مساعد تولید، گزارش‌های شفاهی حاکی از آن است که صادرات گوجه‌فرنگی از علل گرانی محسوب می‌شود. رئیس اتحادیه میوه و سبزی گفت: شرایط مساعد عرضه میوه بیانگر وضعیت مساعد تولید است و در خصوص گوجه‌فرنگی با افزایش عرضه پیش‌بینی می‌شود طی ۱۰ روز آتی بازار به تعادل برسد و کمبودی برای میوه یا صیفی‌جات خاصی در بازار نخواهیم داشت.

پاسخ به نیاز مسکن با مردمی‌سازی

پاسخ به نیاز حدود ۶ میلیون تقاضای مسکن از طریق مردمی‌سازی و فعالیت بخش خصوصی انجام شده است. فرشید پور حاجت، دبیر کانون سراسری انبوه‌سازان گفت: در دولت‌های مختلف مسکن ملی و اقدام ملی برای جهش مسکن را تجربه کردیم و اگر بخواهیم تمام این مدل‌ها را با کاوی کنیم تأثیر چندان در جبران عقب‌ماندگی‌های بخش مسکن نداشته‌اند. وی ادامه داد: اجرای طرح نهضت ملی مسکن توانست بخشی از این عقب‌ماندگی‌ها را جبران کند اما نقدینگی امروز در شرایط مطلوبی قرار ندارد و سطح دسترسی مردم به مسکن با توجه به تورم‌های شدید سخت شده است بنابراین باید دولت زمینه را برای بهبود وضعیت بخش مسکن فراهم کند و بتواند بازار مسکن را به سمت رونق هدایت کند. او بیان کرد: تا به امروز بخش خصوصی بدون مداخلات دولت فعالیت داشته و همین امر باعث شده که تعداد واحدهای به‌بهره‌برداری‌رسیده به بیش از ۴۰۰ هزار واحد برسد.

قطعی برق سیمانی‌ها به نفع دلان

این دلان هستند که از گرانی سیمان در کف بازار منتفع می‌شوند و گزینه تولیدکنندگانی که این روزها با کمبود برق دست به گریبان هستند سهمی از این افزایش قیمت ندارند. علی اکبر الوندیان، دبیر انجمن صنفی کارفرمایان صنعت سیمان در واکنش به خبر افزایش اخیر قیمت سیمان در کف بازار به این‌ها گفت: بروز این گرانی قابل پیش‌بینی بود. او ادامه داد: کاهش تولید سیمان به دلیل محدودیت برق واحدهای تولیدی بر جو روانی بازار سیمان تأثیر گذاشته و دلان و واسطه‌گران با استناد به همین کاهش تولید در پی کمبود برق، سیمان را با قیمت بیشتری به دست‌مصرف‌کننده می‌رسانند. الوندیان گفت: کمبود برق در حالی بر واحدهای سیمانی حاکم است و تولید را دچار اختلال کرده که در فصل ساخت و ساز قرار داریم و مصرف سیمان به اوج خود در طول سال رسیده است. دبیر انجمن صنفی کارفرمایان صنعت سیمان تصریح کرد: در حال حاضر این دلان هستند که از افزایش قیمت سیمان در کف بازار منتفع می‌شوند.

اقتصادی - اجتماعی اساسی صورت نگیرد تقلید از این الگو و آن الگو اثر چندان در بهبود و پیشرفت نخواهد داشت. حتی نئولیبرالیسم هم - که ایدئولوژی مناسبی برای تقلید در اقتصاد ایران نیست - مستلزم بازار واقعاً آزاد است که اثر چندان از آن در جامعه ایران دیده نمی‌شود.

اگر بخواهیم مشکلات اساسی اقتصاد سیاسی کشور را در چند کلام بگوئیم فساد و قاچاق وسیع و گسترده دولتی و غیردولتی، نقدینگی زیاد (عمدتاً بر اثر چاپ اسکناس و در نتیجه افت فوق‌العاده ارزش ریال زیر ارزش واقعی آن) قرار داشتن اکثریت جامعه زیر خط فقر مطلق و خط فقر نسبی، بیکاری شدید کارگران ماهر علاوه بر کارگران عادی از آن جمله‌اند. بخشی و برخی از این مشکلات - از جمله نقدینگی و تورم و افت ریال - را می‌توان و باید با رفع تحریم‌ها تخفیف داد ولی فساد و قاچاق و عدم آزادی واقعی بخش خصوصی و امثال آن را با هیچ ترفندی با تقلید از هیچ الگوی وارداتی‌ای نمی‌توان تغییر داد. حل این مسائل منوط به یک سلسله اصلاحات عمیق و گسترده است که آن هم فقط از یک حکومت کاردان، درستکار و پاسخگو بر می‌آید.

اقتصادی و تغییر از این رتبه اقتصادی را خواهند داد، در غیر این صورت در همین رتبه اقتصادی ۱۶۰ خواهیم ماند.

اگر بخواهیم ایده‌آلیستی نگاه کنیم آیا نئولیبرالیسم به درد اقتصاد ما خواهد خورد و می‌تواند نجات بخش باشد؟

ما در یک دوره‌هایی می‌توانستیم اقتصاد خیلی آزاد و لیبرال و حتی نئولیبرال داشته باشیم ولی احساس من این است که ذات ذهنیت و تفکر ایرانی همیشه این است که دولت در خیلی جاها حضور داشته باشد. برداشت من این است که اقتصاد نئولیبرال نمی‌توانیم داشته باشیم و برای اینکه به آن نقطه برسیم باید حداقل درآمد سرانه ما نزدیک به ۱۵ هزار دلار برسد و تولید ناخالص داخلی کشور ۴ برابر شود که خیلی دور از دسترس است. ما در حوزه آموزش فاجعه هستیم و ۹۰۰ هزار نفر بازمانده از تحصیل داریم که در اقتصاد نئولیبرال نمی‌توانیم به آن کمک کنیم بلکه باید توسط نهادهای که در کشور ما دولت است به آن کمک شود. در سیستم بهداشت اگر پول نداشته باشیم بیماری‌ها پیش می‌آید و حتی برای ورزش معمولی نیز باید در ایران هزینه گزافی بکنیم. به نظر من در برخی حوزه‌ها مثل ورزش یا آموزش و پرورش و اتفاقاً احتیاج داریم که دولت خرید خدمت انجام دهد و خدمت ارائه دهد که با نئولیبرالیسم امکان‌پذیر نیست و ما با آن خیلی فاصله داریم. ما در بین ۱۶۵ کشور، ۱۶۰ هستیم، ترکیه که ۱۱۲، روسیه که ۱۰۰ و چین که ۱۲۰ هستند هم نئولیبرالیسم نیستند و فقط ۴۰ کشور اول را می‌توان نئولیبرالیسم دانست.

سازمان ثبت اسناد و املاک کشور
آگهی مزایده اتمیبل - آگهی مزایده پرونده به شماره بایگانی ۱۴۰۲۰۶۶۵۵
شش‌دانگ خودرو سیستم فونیکس تیپ FX-51E314T شماره شناسی NATHBAWT5P1005386 شماره موتور NATHBAWT5P1005386 شماره انتظامی ۹۶۸ ط ۷۷ مدل ۱۴۰۲ سیستم فونیکس تیپ: FX-51E314T کاربری: هاچ‌بک مدل: ۱۴۰۲ رنگ: مشکی - متالیک شماره شاسی: NATHBAWT5P1005386 شماره موتور: MVMF4J16AHP012934 VIN MVMF4J16AHP012934 متعلق به آقای احمد مستاجران که در آدرس پارکینگ نصر می‌باشد که برابر نامه راهور تحت شماره ۱۴۰۲/۱۱/۲۵ مورخ ۱۴۰۲/۱۱/۲۵ بابت مهریه مندرج در شماره سند: ۲۵۲۷ تاریخ سند: ۱۳۸۴/۱۱/۲۸ دفترخانه ازدواج شماره ۲۷ و طلاق شماره ۶۷ شهر اصفهان استان اصفهان در قبال طلب خانم زهره کریمی‌پدر: غلامعلی تاریخ تولد: ۱۳۵۸/۱۱/۲۷ شماره ملی: ۱۴۰۲۱۶۹۹۹ شماره شناسنامه: ۲۷۳۷۷ و حقوق دولتی متعلقه در پرونده به شماره بایگانی ۱۴۰۲۰۶۶۵۵ بازداشت گردیده است و طبق گزارش مورخ ۱۴۰۳/۳/۱۳ آقای سعید نیکوان کارشناس رسمی دادگستری یک دستگاه خودرو فونیکس افا ایکس مدل ۱۴۰۲ با مشخصات فوق‌به‌توجه به نوع سیستم، تیپ، مدل (ساخت ساخت) - میزان کارکرد ۳۰۰۰ کیلومتر و وضعیت کل از لحاظ ظاهری و فنی که کاملاً سالم و بدون خط و خش و مطابق مدل و کارکرد و مشخصات فوق می‌باشد و به‌طور کل ارزش اینگونه خودرو در بازار فعلی قیمت پایه به مبلغ ۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال ارزیابی گردیده. مزایده از ساعت ۹ الی ۱۲ روز شنبه مورخ ۱۴۰۳/۰۵/۲۷ در اداره اجرای اسناد رسمی اصفهان واقع در اصفهان خیابان تالار میدان هفت تیر برگزار می‌شود. مزایده از مبلغ پایه شروع و به هر کس خریدار باشد به بالاترین قیمت پیشنهادی نقد آفریننده می‌شود. لازم به ذکر است پرداخت بدنه‌های مربوط به خودرو در صورتی که مورد مزایده دارای آنها باشد و نیز بدنه‌های مالیاتی و عوارض شهرداری هزینه پارکینگ و غیره تا تاریخ مزایده امم از اینکه رقم قطعی آن معلوم شده یا نشده باشد به عهده برنده مزایده است ضمن آنکه پیش از مزایده در صورت وجود مالزاد، وجوه پرداختی بابت هزینه‌های فوق‌الزوم مالزاد به برنده مزایده مسترد می‌گردد. ضمناً این آگهی در سایت سازمان به‌آدرس Agahi.ssaa.ir و یک نوبت در روزنامه... چاپ اصفهان مورخ ۱۴۰۳/۰۵/۲۷ درج و منتشر می‌گردد. توضیحاً جهت شرکت در جلسه مزایده ده درصد از مبلغ پایه مزایده را به حساب تمرکز وجوه سپرده اداره کل ثبت اسناد و املاک اصفهان و شناسه واریز (در رفت از حسابداری اداره اجرای اسناد رسمی اصفهان) بابت پرونده کلاسه فوق واریز و به‌همراه تقاضای کتبی و ارائه کارت‌شناسایی معتبر الزامی است. برنده مزایده باید باقی‌مبلغ خرید را ظرف مدت پنج روز تاریخ مزایده به حساب صندوق ثبت تودیع نماید و در صورتی که ظرف مهلت مقرر مانده فروش را به حساب سپرده ثبت واریز نکنند، مبلغ مذکور قابل استرداد نبوده و به حساب خزانه واریز خواهد شد.

اکرم محمود صالحی - رئیس اداره اجرای اسناد رسمی اصفهان